

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/62-11>
УДК 657.01 (477)

Бессонова Г. П.

доцент кафедри обліку і аудиту,
Приазовський державний технічний університет

Bessonova Galina

Associate Professor of the Accounting and Audit Department,
Pryazovskyi State Technical University

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

EVALUATION OF THE EFFICIENCY OF THE ACCOUNTING SYSTEM IN INDUSTRIAL ENTERPRISES

Статтю присвячено актуальним питанням оцінки ефективності облікової системи на підприємствах України. Досліджено сучасний стан і заходи підвищення якості організації інформаційної системи та ролі інформації в бухгалтерському обліку. Перед кожним підприємством стоять завдання підвищення конкурентоспроможності, фінансової стабільності, отримання прибутку, задоволення потреб клієнтів. Вирішення цих завдань залежить від ефективності використання інформації, особливо облікової. Організація обліку потребує значних витрат, які мусять бути покриті результатами від прийняття управлінських рішень. Інформаційне забезпечення системи управління має місце на всіх етапах організаційної системи бухгалтерського обліку та є його невід'ємною частиною. Для прийняття правильних управлінських рішень необхідно використовувати дані, які відповідають певним правилам, вимогам та нормам, зрозумілим користувачам.

Ключові слова: організація інформаційної системи, інформація, оцінка інформаційної системи, прозорість, обліковий процес, управління підприємством, міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), управлінські рішення, облікова політика.

The article is devoted to topical issues of assessing the effectiveness of the accounting system at the enterprises of Ukraine. The current state and measures to improve the quality of information system organization and the role of information in accounting are studied, possible areas for improving the organization of information system in Ukraine are identified. Changes in legislation in the field of accounting, the transition to international standards of accounting and financial reporting (IFRS) have necessitated improvements in the organization of the information system in Ukrainian enterprises and the ability to assess the effectiveness of its use. Every company faces the task of increasing competitiveness, financial stability, making a profit, meeting customer needs. The solution of these problems depends on the effectiveness of the use of information, especially accounting. The organization of accounting requires significant costs, which must be covered by the results of management decisions based on information. The requirements of economical accounting are highlighted in the Accounting Policy, so determining the economic efficiency of the company's accounting system is relevant. The organization of the information system is an important element of the effective functioning of the enterprise. Information support of the management system takes place at all stages of the organizational accounting system and is an integral part of it. To make the right management decisions, it is necessary to use data that meets certain rules, requirements and regulations, understandable to users. To this end, the company must develop an accounting policy that is subject to the needs of internal management. Accounting information is the most important tool for making effective management decisions, which are subject to the following requirements: timeliness, objectivity, reliability, comparability and accuracy. Information should also serve as a basis for planning, forecasting, analysis, control, i.e. meet the needs of internal and external users of information for making effective management decisions.

Keywords: information system organization, information, information system evaluation, transparency, accounting process, enterprise management, international financial reporting standards (IFRS), management decisions, accounting policy.

Постановка проблеми. Принципи формування облікової інформації викладено у міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ). Це вказує на те, що підвищення якості облікової інформації повинно бути через дотримання цих принципів усіма установами. Вітчизняні науковці, які займаються питаннями організації інформаційної системи, спрямовують свій науковий потенціал на вирішення проблем удосконалення всіх етапів її організації. Інформація, яка міститься в бухгалтерських документах та формах звітності, має велике значення у процесі прийняття управлінських рішень. Організація інформаційної системи є важливим елементом ефективного функціонування підприємства. Необхідно знати, чи була управлінська звітність корисною, своєчасною, конкретною, а прийняті рішення ефективними. На організацію та функціонування облікової системи кожного підприємства впливають такі чинники:

- законодавча та облікова практика країни;
- розмір діяльності підприємства;
- організаційно-правова форма;
- організаційна структура;
- технології обробки інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням дослідження оцінки інформаційної системи в бухгалтерському обліку займалися вітчизняні науковці Ф.Ф. Бутинець, М.С. Пушкар З.В. Гуцайлюк, Л.М. Кіндрацька, Л.Д. Лазарішина, В.С. Рудницький. Дослідженню та розробленню методик оцінювання якості облікової інформації присвячено наукові праці М.І. Бондаря, Є.С. Соколової, С.А. Кузнецової, Б.А. Засадного. Зростання значення оцінки інформаційної системи для підприємств вимагає постійно досліджувати ці проблеми. Ці питання досліджують і зару-

біжні вчені: Я. Чен, Дж. Жермне, Т. Пангабен, Р. Банкер, Дж. Бірнберг.

Мета статті полягає у виявленні підходів до оцінювання якості облікової інформації, актуальних проблем організації бухгалтерського обліку в Україні та оцінці якості інформаційної бухгалтерської системи на промисловому підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Облікова система будь-якого підприємства являє собою внутрішньогосподарську інформаційно-аналітичну систему у вигляді сукупності видів обліку, їхніх функцій, елементів та системи їх взаємозв'язку; вона володіє усіма властивостями системи: цілісністю, неподільністю, складністю, різноманіттям елементів, структурованістю.

Для оцінки ефективності облікової системи використовують систему показників, які відображають такі кількісні та якісні категорії:

- дохід від використання облікової системи;
- якісна оцінка основних елементів облікової системи, яка базується на громадських вимогах та приватних принципах;
- структура витрат на функціонування облікової системи.

Оцінка ефективності облікової системи як єдиного цілого може бути проведена як для великих компаній, так і для суб'єктів малого бізнесу, для яких не менш важливе формування облікової інформації як для внутрішнього використання, так і для приваблення інвесторів. Розглянемо практичні аспекти використання методики оцінки ефективності облікової системи на прикладі суб'єкта господарювання «ПрАТ «МК «Азовсталь» (далі – Компанія), яке було засноване у 1933 р. як державне підприємство. Акціонерним товариством воно стало у 1996 р., коли в Україні проводилася програма

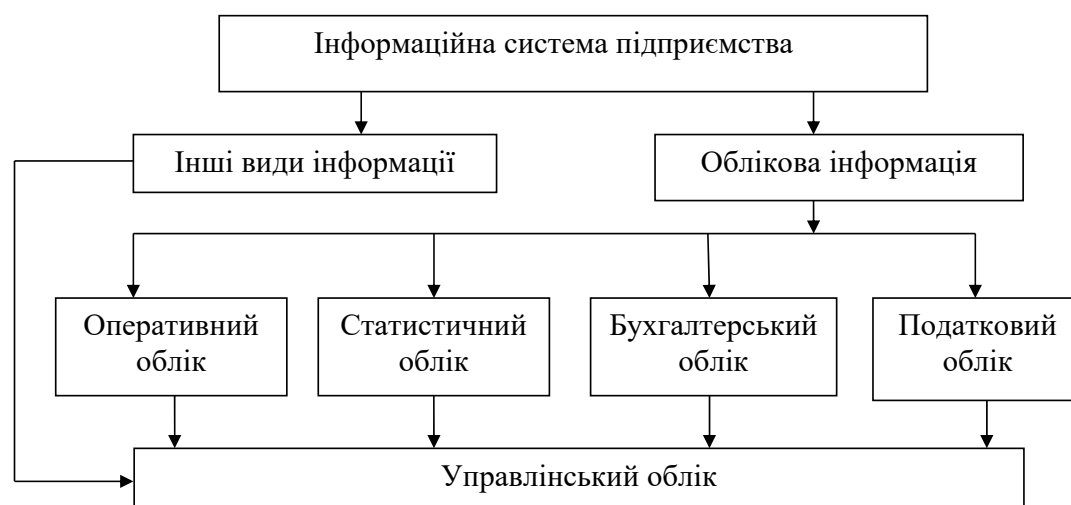

Рис. 1. Облікова система підприємства

Джерело: авторська розробка

приватизації. Основною діяльністю Компанії є виробництво напівфабрикатів та готової металопродукції для її реалізації на внутрішньому ринку та за кордоном. Економічна ситуація, у якій працює Компанія останні два роки, дуже складна.

Українська економіка демонструвала стійке зростання протягом чотирьох років поспіль до кінця 2019 р. на тлі загальної стабілізації макроекономіки, підтримуваної структурними реформами, зростанням внутрішніх інвестицій, пошкваленням споживання домашніх господарств, збільшенням промислового виробництва та будівельної активності, а також поліпшенням кон'юнктури на зовнішніх ринках. Починаючи з першого кварталу 2020 р. українська економіка скорочується на тлі зниження промислового виробництва і заходів локалізації, уведених у березні 2020 р. для стримування поширення пандемії COVID-19. Ослаблення обмежувальних протипандемічних заходів стимулювало відновлення економіки в другій половині року. У цілому Національний банк України оцінив падіння реального ВВП на 4,4% у річному численні в 2020 р. порівняно зі зростанням на 3,3% у 2019 р.

Від початку епідемії Компанія вживає заходів щодо запобігання поширенню вірусу і забезпечення безпеки персоналу. Заходи з управління ризиками, що проводяться антикризовим штабом, включають, зокрема, віддалену роботу адміністративного персоналу, скасування масових заходів та відряджень, регулярні температурні перевірки співробітників на всіх виробничих об'єктах, надання засобів індивідуального захисту. Усі механізми внутрішнього контролю Компанії залишаються в силі і працюють ефективно.

Компанія використовує оцінки та робить припущення, які впливають на суми активів і зобов'язань, відображені у звітності протягом фінансового року. Оцінки та судження постійно аналізуються і ґрунтуються на досвіді керівництва та інших чинниках, включаючи очікування майбутніх подій, яке за існуючих обставин вважається обґрунтованим. Окрім згаданих оцінок, керівництво також використовує певні судження за застосування принципів облікової політики. Судження, які найбільше впливають на суми, визнані у фінансових звітах, і оцінки, які можуть призвести до значних корегувань балансової вартості активів та зобов'язань протягом фінансового року, включають: справедливу вартість основних засобів, пенсійні зобов'язання та інші винагороди працівникам, знецінення дебіторської заборгованості, податкове, валютне та митне законодавство та операції з пов'язаними сторонами.

На підставі проведеного аналізу складено оцінювальні таблиці 1 та 2. Кожен елемент був оцінений за 5-бальною шкалою, яка показує відповідність масштабам галузі, характеру діяльності компаній та діючим правовим положенням.

Аналіз нормативно-правової групи критеріїв ознак показав, що положення облікової політики ПрАТ «МК «Азовсталь» відповідає основним нормативно-правовим актам і профілю компанії у цілому. У наказі про облікову політику досконало вказано усі загальні положення, методичні аспекти, організаційні особливості. Відзначено, що недоліки практично відсутні (за наявності незначних), це дає можливість зробити висновок, що нормативно-правові ознаки відповідають вимогам облікової системи МК «Азовсталь» і заслуговують оцінки в 4,5 бали.

Таблиця 1

Оціночна шкала для організаційних ознак оцінки якості елементів облікової системи ПрАТ «МК «Азовсталь»

Група ознак	Критерії оцінки	Оцінка	Коментарі
Організаційні ознаки	1.1. Відповідність облікової системи масштабам і галузі діяльності ПрАТ «МК «Азовсталь»	5	Відповідає
	1.2. Відповідальність, організаційна структура, кадрова політика та повноваження співробітників відповідають профілю підприємства. Наявність посадових інструкцій відділу бухгалтерії та регламентація діяльності співробітників	4	Відповідає, але не в повному обсязі
	1.3. Форма бухгалтерського обліку, яка використовується, особливості відображення господарських операцій у його регістрах, порядок складання звітності відповідають вимогам та сприяють формуванню достовірної бухгалтерської звітності	5	Відповідає
	1.4. Наявність адміністративних стягнень, які викликані організаційними причинами, у галузі бухгалтерського обліку (помилки у звітності, несвоєчасне надання звітності та ін.)	4	Мають місце, але рідко

Джерело: авторська розробка

Таблиця 2

Реалізація оцінювальної шкали для оцінки ефективності системи бухгалтерського обліку

Критерії оцінки	Оцінка (середня)	Коментарі
1. Організаційна група ознак	4,5	відповідає
2. Нормативно-правова група ознак	4	відповідає
3. Інформаційна група ознак	5	Відповідає
4. Програмно-технічна група ознак	5	Повністю відповідає
5. Група інших ознак	4	Відповідає, але є недоліки
Разом	4,5	

Джерело: авторська розробка

Під час оцінки інформаційних ознак ефективність системи бухгалтерського обліку була проведена перевірка достовірних початкових та порівняльних показників бухгалтерської звітності. Недоліки відсутні, активи та зобов'язання відображено достовірно станом на 01.01.2020 (5 балів).

Аналіз програмно-технічних ознак показав, що система бухгалтерського обліку, що використовується, відповідає профілю компанії, забезпечує своєчасність та достовірність відображення фінансово-господарських операцій. Комп'ютерна техніка відповідає сучасному технічному рівню, Компанія забезпечена оргтехнікою (5 балів).

Серед інших ознак ефективності облікової системи виділено професіоналізм співробітників бухгалтерії, кадрову політику, рівень плинності матеріально відповідальних осіб. Спостерігається висока завантаженість працівників бухгалтерії.

За всіма вказаними ознаками основні елементи облікової системи ПрАТ «МК «Азовсталь» у середньому відповідають оцінці 4,5 бали. Це дає змогу зробити висновок, що функціонування облікової системи аналізо-

ваного підприємства є ефективним, оскільки присутні регламенти організації облікової системи, яка тісно пов'язана з функціями управління. Усе це підтверджує аудиторський висновок за 2020 р.: фінансова звітність відображає достовірно фінансовий стан ПрАТ «МК «Азовсталь», його фінансові результати і грошові потоки за рік відповідно до МСФЗ та ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо складання фінансової звітності. Отримані аудиторські докази є достатніми і прийнятними для використання їх як основи для цієї думки.

Висновки. Управлінський персонал несе відповідальність за складання і достовірне подання фінансової звітності відповідно до МСФЗ та за таку систему внутрішнього контролю, яку визначає потрібною, для того щоб забезпечити складання фінансової звітності, що не містить суттєвих викривлень унаслідок шахрайства або помилки. Організація інформаційної системи у ПрАТ «МК «Азовсталь» відповідає вимогам бухгалтерського обліку: об'єктивність, своєчасність, надійність, достовірність, порівняність та точність.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 № 996-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 49. Ст. 442.
2. Голов С.Ф. Сучасний стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні : автореф. дис. ... док. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2011. 31 с.
3. Голов С.Ф. Управлінський облік : підручник. Київ : Лібра, 2006. 704 с.
4. Пушкар М.С. Креативный учёт (создание информации для менеджеров) : монография. Тернополь : Карт-бланш, 2006. 334 с.
5. Кузьмінський Р. Реформування бухгалтерського обліку. *Актуальні проблеми бухгалтерського обліку. Фінанси України*. 2006. № 8. С. 59–63.
6. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку : підручник. Житомир : Рута, 2002. 592 с.
7. Озеран А.В. Стан та напрями регулювання бухгалтерського обліку і звітності в Україні. *Стан, проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю у контексті сучасних концепцій управління* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. Львів : ЛКА, 2011. С. 316–319.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2020) *Zakon Ukrainy Pro bukhhalterskyj oblik ta finansovu zvitnistj v Ukraini № 996-XIV* [Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine"]. Kyiv: Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy. (in Ukrainian)

2. Holov S.F. (2011) *Suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku bukhgaltersjkogho obliku v Ukraini* [Current state and prospects of accounting development in Ukraine] (PhD Thesis), Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
3. Holov S.F. (2006) *Upravlinsjkyj oblik* [Managerial Accounting] Kyiv: Libra. (in Ukrainian)
4. Pushkar M.S. (2006) *Kreatyvnyj uchet (sozdanye ynformacyy dlja menedzherov)* [Creative accounting (creating information for managers)]. Ternopol: Kart-blansh. (in Ukrainian)
5. Kuzminskyi R. (2006) Reformuvannja bukhgaltersjkogho obliku. *Accounting reform. Finansy Ukrainy*, no. 8, pp. 59–63.
6. Butynets F.F. (2002) *Orghanizacija bukhgaltersjkogho obliku* [Organization of accounting]. Zhytomyr: Ruta. (in Ukrainian)
7. Ozeran A. V. (2011) Stan ta naprjamy rehuljuvannja bukhgaltersjkogho obliku i zvitnosti v Ukraini [Status and directions of regulation of accounting and reporting in Ukraine]. Proceedings of the *Stan, problemy ta perspektyvy rozvytku obliku, analizu i kontroliu u konteksti suchasnykh kontseptsii upravlinnia: materialy* (Ukrainian, Lviv, 2011), Lviv: Publishing house LKA, pp. 316–319.